

I. Kränkande karikatyrer

I skrivande stund pågår en del dramatiska upprättelseövningar i Damaskus och Beirut och flera städer kanske snart följer efter. Några karikatyrer av Muhammed i en dansk tidning har tydligen uppfattats som så ytterligt kränkande att de fått det att koka över av upprättelseursinne bland en del muslimer.

I tolkningarna av det inträffade ingår många moment t.ex. spekulationer om djupt rotad dansk rasism, om hur kolonialismen och ett allmänt västerländskt översitteri skapat en generellt nedvärderande och fördomsfull bild av muslimer och om olika muslimska diktaturstaters intresse av att få sina medborgare att agera ut sitt ursinne över något som är ofarligt för regimerna ifråga.

Själv får jag två tankar när jag observerar det besynnerliga skådespelet. Den ena rör känslolivet och hur kollektivt det är. När jag gjorde militärtjänst i min ungdom var jag vid ett tillfälle med om att försöka släcka en skogsbrand. Det var en fascinerande och skrämmande upplevelse att se hur effektivt den spred sig. Allt i skogen utom den rena graniten verkade vara berett att i extas överlämna sig till lågorna och att sprida dem vidare. Vatten var en välsignelse.

En liten gnista, några streck på ett papper som tolkas som en kränkning av Muhammed och branden är igång. Vem kan begjuta detta med vatten så att sinnet för proportioner upprättas? Det är frågan. För om de som får det muslimska upprättelseursinnet riktat mot sig upplever detta som så kränkande att de måste betala tillbaka med samma mynt var hamnar vi då? Så håll huvudet kallt kära nyhetsbrevsläsare. För inte branden vidare genom att dras med i allmänna hatiska och hämndgiriga funderingar och känslor!

Min andra tanke rör barnuppfostran. Jag känner inte till några studier om eventuella gemensamma och ur religionen emanerande drag i barnuppfostran i muslimska länder. Men när jag via TV ser alla dessa ursinniga människor som tydligen känner sig mycket hemmastadda i de känslor av hat, avsky och hämndlystnad som de uttrycker så undrar jag hur och när de blivit så bekanta med dessa känslor. Hur ser relationerna ut i hemmen och skolorna? Min känsla inför människan – och så må hon vara kristen, jude, muslim, buddhist eller ateist eller tillskyndare av någon annan tro – är i varje fall att det är omöjligt att uttrycka starka negativa känslor mot andra människor och företeelser om man inte samtidigt har en förmåga att känna samma känslor för sig själv.

Ingen hatar så effektivt som den som kan ösa fritt ur självhatets outtömliga brunn. Ingen har sådant behov av upprättelse för verkliga och inbillade oförrätter som den som redan av omvärlden tvingats att sänka sitt värde. Och enligt min mening är det absolut effektivaste sättet att knäcka människors självaktning och uppskattning av sitt eget värde att ha en barnuppfostran präglad av systematiska och kulturellt godkända kränkningar gärna under namnet kärlek. Så när jag ser utbrotten av upprättelseursinne så anser jag att dessa människor knappast har fått sin ursprungskränkning av västerländska fördomar och imperialistiska fasoner.

De är redan djupt sårade och kränkta. Och då går mina tankar till vad det kan vara i uppfostran i hem och skola som kallas kärlek men inte är det.

Detta är naturligtvis ett generellt mänskligt problem. Ett kärleksfullt bemötande, reellt kärleksfulla relationer, vaccinerar mot självförakt och självnedvärdering. Så fungerar vi alla.

II. Den rätta vetenskapliga döden

Läste nyligen en artikel i Svenska Dagbladet om att felbehandlingar och dylikt årligen kostar c:a 4000 svenskar livet. Det var en helsida så det ansågs förmodligen vara en viktig nyhet. Men det hela gick ändå grovt sett omärkt förbi. Socialstyrelsen skall visst skärpa sig lite när det gäller tillsynen. Men 4000 döda. Det är i runda slängar 7-8 tsunamier om året. Men tydligen får man räkna med lite spill.

För mig är det uteblivna ramaskriet ett mysterium. Beror det på att vi trots dödssiffran tycker att vi har anledning att ha fullt förtroende för verksamheten? Och varför har vi det i så fall? Eller finns det någon annan förklaring?

Personligen har jag just börjat en liten kur med ett homeopatiskt medel. Och jag tänker i mitt stilla sinne på vad som skulle hända om en person helt osannolikt dog just av ett homeopatiskt medel. Vem tror att det skulle bli nämnt med en trött suck. Nej nu skulle det verkligen bli ett ramaskri. Titta vad de fruktansvärda kvacksalvarna och deras vidskepliga metoder får för konsekvenser. En död. Och en sådan död dessutom. En skändlig kvacksalvardöd. För visst måste väl varje svensk medborgare oavsett om han eller hon dör av misstag eller inte få dö den rätta vetenskapliga döden. I vår tid verkar det faktiskt vara lika viktigt som det fordom var att bli begravd i vigd jord.

III. I tillspetsningens tid – tankar om Mellanösternkonflikten

Så har vi då kommit en bit in på ett nytt år. Ett år som har börjat tämligen dramatiskt åtminstone i Mellanöstern. Först fick Sharon sin massiva hjärnblödning. En händelse som naturligtvis skakade och fortfarande skakar den israeliska politiken i grunden, i synnerhet som den viljestarke gamle generalen hade föresatt sig att via sitt nybildade parti Kadima få det israeliska folkets stöd för den variant av tvåstatslösning som han var på väg att påtvinga palestinierna genom utrymningen av Gaza och byggandet av muren.

Den iranske presidenten Mahmoud Ahmadinejad har samtidigt gjort vad han kunnat för att framstå som opålitlig. Dels har han inte tyckt att det finns någon anledning att stilla Västmakternas oro för att det iranska kärnkraftsprogrammet bara är ett fikonlöv för att dölja försök att skaffa egna kärnvapen. Och dels har han överträffat det mesta i politisk inkorrekthet bland statschefer genom att blankt förneka förintelsen, tycka att Israel bör utplånas från kartan och att om Israel skall ligga någonstans så borde det väl vara i Europa. Det var i varje fall inte palestinierna som stod för förintelsen och då skall de väl inte heller få betala för den genom att fördrivas från sitt land.

Till detta har så Hamas vunnit det palestinska valet. Knappast en välsedd segrare i Västvärlden eller i Israel. De flesta kommentatorer uttryckte dessutom omedelbart förvåning över valresultatet. En reaktion som jag finner besynnerlig. Jag tänker på Ronald Reagan som ju i presidentvalskampanjen mot Jimmy Carter skördade stora retoriska triumfer genom att fråga amerikanerna om de hade det bättre nu än för fyra år sedan. Och genom att ställa den frågan visade han att han förstod vad som är centralt för all opposition som söker stöd i ett demokratiskt val, dvs. valmanskårens gillande eller ogillande av läget och dess syn på huruvida den nuvarande ledningen har ansvar för läget eller inte och huruvida man kan hoppas att den nuvarande ledningen kan förväntas bättra sig om man nu överväger att rösta på den trots att man är missnöjd.

Och från detta perspektiv kan man ju undra vad palestinerna hade att vara så nöjda med när de nu av experter i gemen tydligt förväntades rösta på den sittande regeringen? Jag tycker i varje fall att det är att begära mycket av palestinerna att de oavsett vad som händer skall hålla liv i hoppet att Fatahledningen plötsligt skall visa sig kapabel både att arbeta effektivt för drägliga levnadsomständigheter för vanligt folk och att utverka en bra lösning på konflikten med Israel.

Dessutom är det snarare regel än undantag att i svårt polariserade konflikter av detta slag så har parterna en tendens att medvetet eller omedvetet arbeta för att få de fiender de förtjänar. Därför trodde jag faktiskt att något liknande Hamas seger skulle kunna ha hänt redan i samband med det palestinska presidentvalet då ju Marwan Barghouti (som sitter i israeliskt fängelse) ett tag var kandidat. Men han drog sig tillbaka förmodligen underställd hård press. Enligt mitt sätt att se på saken finns det så länge konflikten parter ägnar sig åt ömsesidiga demoniseringar av varandra och framhäver sin egen oskuld och renhet inget sätt att undvika att konflikten förvärras. Och de personer eller rörelser som kan personifiera denna förvärring träder då ofta fram och får makt.

Så det faktum att Hamas vunnit betyder som jag ser det att konfliktintensiteten nu har nått den nivå att Hamas är den "rätta" palestinska motparten till Israel. Om det är ett gott eller dåligt tecken beror förstås på hur saker och ting utvecklas, dvs. om spänningen måste stiga ytterligare för att en konstruktiv lösning skall komma till stånd eller om detta tillfälle i praktiken redan är försuttet och att det som nu pågår är uppmarschen till en nytt krig eller något annat vedervärdigt. Och onödigt.

Så långt har vi emellertid ännu inte kommit utan det som står på dagordningen nu är att det segrande Hamas utsätts för hårda påtryckningar och hot främst av ekonomisk natur. Framförallt skall rörelsen avsäga sig våld. Och det låter ju rimligt. Och för övrigt är väl tanken att denna avsägelse så skall leda till att Sharons plan skall kunna effektueras av det våldsbefriade Hamas och Ehud Olmert (om nu han lyckas vinna i det förestående valet). Men om man inte låter sig förlamas av det politiskt korrekta tanketrycket så kan man ju undra hur trovärdigt detta scenario är.

För det första vet vi ju ännu inte vilka de inrikespolitiska konsekvenserna blir i Israel. Rädslan för Hamas kanske öppnar maktmöjligheter för extremare

israeliska politiker än Olmert i det stundande israeliska valet. Benjamin Netanyahu är ett namn som anmäler sig, och det kan förstås finnas andra.

Och för det andra så är det en sak att kräva att Hamas skall avstå från våld och en annan hur detta krav uppfattas och vad det får för konsekvenser. Våld är förvisso fruktansvärt. Men om nu en part i en konflikt uppmanas att avsäga sig våld är det då besynnerligt om denna part tar med motpartens och dess allierades våldsbenägenhet i bedömningen. För att nu uttrycka det hela alldeles konkret: Om USA uppmanar Hamas att omedelbart upphöra med allt våld så tycker åtminstone jag att det är högst begripligt om Hamas tycker att detta krav ter sig som grovt hyckleri. Hur benäget är USA självt att avstå från våld? Och när samma krav kommer från Israel, dvs. från den ockupationsmakt som är part i konflikten så ter sig kravet också ytterligt hycklande. Vilken palestiniere kan hävda att Israel verkar trovärdigt ha av sagt sig eller vara berett att avsäga sig möjligheten att använda våld i konflikten? Den fråga man också kan ställa sig är hur vanligt det är att ockupationer avvecklas utan våldsanvändning?

Av komplexa historiska orsaker är en av de verkligt stora illusionerna i denna konflikt att Israel enbart skulle syssla med motiverat självförsvar. Och att freden skulle komma bara palestinerna kunde upphöra med sitt ondsinta motstånd mot den goda verklighet som annars automatiskt skulle komma till stånd i regionen ifråga. Denna illusion sitter oerhört djupt och riskerar att driva upp en konfliktintensitet som kan sätta hela Mellanöstern i brand. Och som jag ser det är den iranske presidenten Ahmedinejads retorik och politik en hotfull del och bekräftelse av detta gräsliga scenario. Han har ju också i dagarna påmint om landets medeldistansrobotar.

Detta betyder förstås inte att jag menar att kravet på att Hamas skall avsäga sig våld är orimligt eller felaktigt i en mera allmän och teoretisk mening. Utan jag försöker bara förutsättningslöst bedöma hur den konkreta politiska situationen ser ut där kravet framförs, och vilka konsekvenser det rimligen kan förväntas få. Det är naturligtvis fullt möjligt att Hamas kommer att acceptera kraven och avsäga sig våld, men i så fall torde rörelsen splittras i en politisk och en militär gren som förhåller sig till varandra ungefär som IRA och Sinn Féin en gång gjorde på Nordirland. Skillnaderna är dock stora. Nordirlandskonflikten har ju trots sin hetta drag av historisk anakronism, och det har aldrig funnits någon risk att IRA skulle kunna bli fokus för en global katolsk mobilisering mot protestanterna. Men i Mellanöstern kan ju ingen sansad politisk bedömare säga att konflikten är en historisk anakronism, utan den är i själva verket en krutdurk med kraft att katalysera synnerligen obehagliga och krigiska konsekvenser av religionskrigskaraktär.

Jag har i ett tidigare nyhetsbrev 2:2002 (www.edris-ide.se/arkiv2-2002.html) gjort en tämligen djuplodande analys av situationen i Mellanöstern under titeln *Om konsten att komma upp ur den apokalyptiska kvicksanden – tankar om Mellanösternkonflikten* och jag har fortfarande samma principiella syn på konflikten. Den artikeln tål alltså utan vidare en omläsning av alla som vill ha en klar bild av grundelementen i min syn på konflikten ifråga.

I den skisserade jag bl.a. vad jag trodde krävdes av de inblandade parterna för att konflikten skulle kunna lösas genom en reell tvåstatslösning. Utan upprepande av den filosofiska bakgrunden så är de centrala konkreta elementen i denna dels återlämnande av allt ockuperat territorium i Gaza och på Västbanken och övergivande av samtliga bosättningar och dels ingen allmän återflyttning av palestinska flyktingar utan reella politiska insatser för att de skulle kunna integreras i de länder där de råkat hamna. Detta för att garantera den israeliska statens judiska karaktär. Samtidigt skulle en rejäl militär fredsbevarande styrka behöva sättas in för att säkra och stabilisera gränser etc.

Det har nu gått dryga 3,5 år sedan denna artikel skrevs. Och utvecklingen sedan dess har inte varit sådan att utsikterna för en dylik tvåstatslösning har förbättrats. I stället menar jag att säga att utsikterna för en hållbar tvåstatslösning har radikalt försämrats. Jag kan faktiskt inte se annat än att dessa år inneburit att konflikten allvarligt förvärrats. Inte i den meningen att det just nu skördas ovanligt många dödsoffer utan i den meningen att spänningsnivån i konflikten successivt skärpts genom att Sharon bedrivit en konsekvent politik för att visa upp den palestinska myndighetens maktlöshet först under Arafat och sedan under Abbas. Sharon har visserligen förespeglat att han efterstävät fred, men han har bedrivit sin politik på ett sådant sätt att han mycket väl kan ha följt en strategi för att just ge Hamas god möjlighet att segra i valet. En seger som Sharon förmodligen sedan ämnade utnyttja till att med hänvisning till Hamas terrorstämpel och med USA:s goda minne fullständigt nonchalera den nyvalda palestinska myndigheten och genomtvinga en tvåstatslösning som liknar den sydafrikanska apartheidregimens bantustanstater med den skillnaden att Israels gräns skulle utgöras av en hög mur.

Huruvida det kommer att gå att efter valet få en maktkonstellation i Israel som kan vara villig eller kapabel att försöka genomdriva denna officiellt icke erkända Sharonstrategi är förstås en öppen fråga när i skrivande stund garanten för strategins genomförande, efter c:a en månads medvetlöshet som konsekvens av sin hjärnblödning, knappast kan anses vara aktuell för politisk comeback.

Men en än större komplikation är förstås att en sådan tvåstatslösning är en fullständig parodi på både fredsbegreppet och föreställningen om vad en stat innebär. Det är naturligtvis inte särskilt lätt att förutse vart historiska processer kan vara på väg, men det är knappast en djärv gissning att tro att om Israel i den intensiva ömsesidiga misstrons namn skulle tvinga igenom en tvåstatslösning som omisskännligen påminner om hur Sydafrikas apartheidregim försökte lösa sina problem så är det inte troligt att detta kommer att bli en stabil, bra och för omvärlden lättaccepterad lösning på Mellanösternproblemet. Det finns i själva verket all anledning förmoda att Israel då finge omedelbart inleda sin motsvarighet till Sydafrikas ”botvandring” till omprövning och skapande av en för framtiden rimligt hållbar lösning. Men denna botvandring riskerar dock att bli mycket mer dramatisk eftersom krigsriskerna enligt min bedömning är väsentligt större.

Det den överhettade Mellanösternsituationen behöver är inte en tvåstatslösning av apartheidtyp utan en reell tvåstatslösning byggd på ömsesidig respekt ungefär efter de principer som jag har försökt uttrycka i mitt förra och ovan nämnda

nyhetsbrev om konflikten. Men min känsla är att det mycket väl kan vara så att den historiska processen nu nått en punkt där den passerat ”avtagsvägen” till en stabil och hållbar tvåstatslösning. Att konflikten så länge har skötts så illa och så konsekvent efter den oförsonliga och ömsesidiga misstänksamheten att det inte längre finns någon väg tillbaka till ett hållbart tvåstatsalternativ utan att hela konflikten kommit in i en annan historisk logik.

Det som kan vara på väg att dö under det som förefaller vara Sharons dödskamp är alltså själva idén om en tvåstatslösning. Och då återstår ju på längre sikt bara enstatslösningen, fast i två varianter. Den första varianten är den enstatslösning som i så fall kommer att bli resultatet av en krigisk kraftmätning om vilken folkgrupp som skall ha den hegemoniska och exklusiva makten över området, dvs. antingen ett Storisrael fullt ut enligt apokalyptisk och teokratisk modell eller ett arabiskt och därmed islamisk teokratiskt utplånande av Israel. Och denna variant kan mycket väl utvecklas via den typ av apartheidliknande tvåstatslösning som jag redan berört. Variant nummer två är förstås en enstatslösning uppbyggd på demokratiska och sekulära – i varje fall inte teokratiska – principer där judar och araber samexisterar.

Att den historiska processen möjligen är på väg in i eller redan är inne i enstatslösningens era när det gäller Mellanösternkonflikten är ju inte den allmänna bedömningen av situationen. Och jag förstår mycket väl varför de flesta vill hålla fast vid idén om en tvåstatslösning. För det som är det verkligt attraktiva med den är att då behöver vi inte alls beröra den ömmaste av alla ömma punkter i konflikten mellan israeler och palestinier, nämligen kravet att Israel absolut måste vara en judisk stat.

Detta krav underbyggs ju primärt av föreställningen att eftersom det judiska folket blivit utsatt för sådana vedervärdiga förföljelser genom historien och genom Hitler och hans anhang dessutom rena utrotningsinsatser så måste det finnas en judisk stat som skydd mot en återupprepning. Att det slutligen blev Palestina som ansågs vara den rätta platsen för denna typ av tillflyktsstat har framförallt att göra med historien och med apokalyptiska kristna och judiska föreställningar om det judiska folkets roll i Guds väldiga plan för mänsklighetens frälsning. Om saken enbart hade betraktas ur den synvinkeln att en tillflyktsstat behövde bildas så hade det ju onekligen varit mindre komplicerat om man inte hade behövt avhysa eller tränga undan andra som redan bodde på den utvalda platsen. Att man i stället faktiskt hade blivit välkomnad.

Men nu är ju situationen som den är. Den avgörande frågan är emellertid vart processen är på väg.

När jag försöker analysera historiska processer följer jag vissa principer. En central sådan är att jag utgår från att det alltid finns tillräckliga skäl för att det som händer händer, annars skulle något annat hända. Jag fäster följaktligen inget avseende vid den s.k. slumpen och de historiska tillfälligheternas spel. Enligt min mening laborerar vi med dylika tanke kategorier bara av den enkla anledningen att vi inte känner till, förstår eller accepterar de verkande orsakerna. Och att vi i brist på dessa insikter sätter etiketten ”slump” eller ”historisk tillfällighet” på vår okunnighet.

Detta betyder att om jag försöker se staten Israels existens ur ett historiskt örnperspektiv så menar jag att den är frukten av och en indikation på styrkan i både en faktisk och en föreställd antisemitism i legering med religiöst apokalyptiska föreställningar om nödvändigheten av bevarande av den rena judiskheten. Den faktiska och föreställda antisemitismen uppfattar jag som politiska orsaker till Israels existens. De har att göra med idén om att det behövs ett judiskt Israel som en tillflykt undan en oförsonligt antisemitisk värld. Men så har vi också de religiösa orsakerna, som hör samman med dramatiska apokalyptiska idéer om det utvalda judiska folkets gudomliga bestämmelse. Och så länge dessa två bakomliggande orsaksflöden med tillhörande föreställningar är tillräckligt starka så torde staten Israel fortsätta att existera i en eller annan form.

Att diskutera en stats eller någon annan politisk enhets existens på detta måhända något abstrakta sätt är inte konstigare än att påminna om att orsakerna till Romarikets eller, för att ta något mera näraliggande i tiden, Sovjetunionens existens numera uppenbarligen inte är tillräckligt starka för att dessa båda välden fortfarande skall existera. Det är en historisk realitet att allt som har en början med all sannolikhet också har ett slut. Och att detta slut kommer i någorlunda nära anslutning till att orsakerna till existensen har försvagats tillräckligt.

Om man ur detta historieperspektiv skall försöka bedöma framtiden för olika företeelser så gäller det enligt min mening att försöka sig på konststycket att pejla in pågående eller måhända redan skedda förändringar i styrkan av de orsaker som så att säga "sjösatt" den studerade politiska realiteten. Det är intill ytterlighet svårt. Och därför är försök till förutsägelser om vart saker och ting måhända är på väg oftast mer eller mindre felaktiga. Om man är försiktig till sin natur är det alltså alltid klokare att vänta och se, men samtidigt är det åtminstone för mig oemotståndligt lockande att försöka greppa de framtidsformande orsakerna.

I fallet Israel är alltså frågan om det pågår eller rent av redan har skett väsentliga förändringar när det gäller styrkan och inriktningen på de orsaker som så att säga utgör orsaksfundamentet för staten Israel. Att diskutera den frågan är egentligen inte egendomligare än att t.ex. diskutera orsaksfundamentet och därmed framtiden för EU som ju obestriddligen är en instabil politisk konstruktion vars framtid är osäker. Men att i västvärlden tänka kring sådant som kan av mer eller mindre överhettade ideologer tolkas som ett ifrågasättande av Israels rätt att existera är i stort sett tabu. Etiketten antisemitism kommer lätt till användning, och när den har anbringats så sitter man plötsligt i Adolf Hitlers knä. Och vem vill sitta där?

Den för mig helt centrala frågan i sammanhanget är dock om antisemitismen i världen fortfarande är tillräckligt stark för att det skall behövas en stat speciellt ägnad att tjäna som tillflykt för judar. Min känsla är att så inte är fallet. Att antisemitismen i själva verket är i starkt avtagande. Ja men titta på arabvärlden utropar då någon. Jo visst, där är retoriken överhettad och hatet starkt. Men hur mycket har den arabiska antisemitismen med judar som judar att göra och hur mycket med politisk irritation över hur staten Israel agerar. Jag vill faktiskt våga påståendet att mycket av den antisemitism som kan urskiljas i arabvärlden och

annorstädes framför allt beror på politik. Och att den snabbt skulle minska om konflikten mellan israeler och palestinier fick en för båda parter fullt acceptabel lösning.

Min bedömning av situationen är därför att de politiska orsakerna till staten Israels existens som tillflykt för förföljda judar inte längre har den styrka som krävs för att staten Israel skall vara "historiskt motiverad". Ett påstående som måhända verkar chockerande men som i princip är analogt med påståendet att antisamiskheten i Sverige inte är tillräcklig för att göra en separat samisk stat "historiskt motiverad" eller politiskt genomförbar.

Utan det som enligt min mening gör att staten Israel existerar – dvs. det som gör att det bakomliggande orsakstrycket blir tillräckligt högt – och dessutom kämpar ursinnigt för att vidmakthålla sin existens och också om möjligt expandera sitt territorium är det religiösa orsaksflödet bakom statsbildningen. Och det är också därför som det djupaste motståndet mot Israels existens, dvs. motståndet på platsen, inte i första hand handlar om vare sig rasteorier eller politik utan om religion. Visst kamoufleras detta tämligen väl av Israels i princip demokratiska politiska liv, och av andra till synes helt politiska och ekonomiska faktorer i konflikten. Men det som verkligen driver det hela som om det vore en strid på liv och död är enligt min mening religionen.

Så det vi står inför, om det nu är så att den historiska processens "avtagsväg" till en hållbar tvåstatslösning redan oåterkalleligen passerats, är ett val mellan enstatslösningar. Och det som för närvarande fasaväckande nog verkar vara den mest eftertraktade eller åtminstone eftersträlvade enstatslösningen är den som framträder efter den apokalyptiska kulminationen av den pågående konflikten. Det som tornar upp sig för mitt inre öga när jag följer detta historiska spår är att amerikanska högerkristna och apokalyptiskt förblindade krafter underblåser konflikten så att dess slutliga gestaltning blir en apokalyptisk konfrontation mellan en judisk teokrati – stödd och påhejad av ett fundamentalistiskt kristet USA – och en islamisk teokrati. Och från fundamentalistiskt kristet håll är poängen med eller den överordnade idén bakom detta med all sannolikhet nukleära tumult att det skall föda fram det tusenårsrike som förväntas råda på jorden när Kristus kommit åter som konung över en helt kristen värld.

Denna framtidsvision är onekligen av det obehagligare slaget. Och under intryck av den moderna tidens sekularisering är det måhända lätt att säga att något dylikt kan väl ändå inte hända. Och det kan det kanske inte heller, men i så fall krävs det att vi som inte vill att det skall hända gör vad vi kan för att det inte skall hända. För enligt mitt historiska perspektiv så kan det jag skisserat mycket väl hända. Det enda som krävs är att orsakerna till skeendet ifråga är tillräckligt starka för att inget annat skall hända.

Men trots att jag anser det motiverat att måla upp ett dylikt minst sagt bekymmersamt scenario inte bara för Mellanöstern utan för världen och mänskligheten så ser jag också goda möjligheter till ett annat och långt bättre scenario. Och jag syftar förstas på den andra formen av enstatslösning som jag redan nämnt. Jag beskrev då denna enstatslösning tämligen platt som en stat

”uppbyggd på demokratiska och sekulära – i varje fall inte teokratiska – principer där judar och araber samexisterar”.

Men hur kommer det sig då att jag efter att ha argumenterat tämligen entydigt för att konflikten förvärrats, att avgörande ”avtagsvägar” passerats i den historiska processen etc., nu börjar tala om goda möjligheter för ett bättre scenario.

För att mitt tänkande på denna punkt skall bli någorlunda klart vill jag lyfta fram ytterligare en av de principer som jag försöker följa när jag analyserar historiska skeenden. Och denna princip handlar om att jag försöker frigöra mig från perspektivet att tiden är strikt linjär. För det linjära tidsbegreppet binder orsakstänkandet till det man kan kalla ”baktiden” i kontrast till framtiden. Man låser in sig i tanken att alla orsaker så att säga kommer bakifrån och skjuter saker och ting obönhörligt framför sig mot framtiden. Men om man frigör sig från detta perspektiv så kan man börja tänka på orsaker som verkar från framtiden.

Detta låter förstas paradoxalt och egendomligt, men låt mig försöka förklara vad jag menar. Låt oss först förstå oss att det i någon dimension av tillvaron finns en utsiktspunkt från vilken det går att uppfatta de väsentliga konturerna i den historiska gestaltningen av mänsklighetens framtida liv på jorden, t.ex. om 500 eller 1000 år eller senare. Och att denna dimension i enstaka fall kan vara tillgänglig för det s.k. vanliga medvetandet hos t.ex. en eller annan extraordinär siare. Existensen av denna dimension av tillvaron förefaller väl föga trovärdig, men det är min djupa känsla, eller vad man nu skall kalla det, att denna dimension av tillvaron faktiskt finns och har kausal kraft. Det jag försöker säga är alltså att den av alla utom lysande siare okända framtiden påverkar nuet så att förverkligandet av framtiden ifråga möjliggörs. Min bild för vad som händer är att den kommande men okända framtiden sår frön i nuet som bidrar till att katalysera den utveckling som kommer att förverkliga framtiden ifråga.

Det jag försöker fånga in med dessa resonemang är det ibland uppträdande fenomen som man skulle kunna kalla mönsterbrytande orsaker från framtiden, dvs. att det uppträder ett eller annat fenomen i nuet som innebär att historien ändrar kurs på ett sätt och med en innebörd som inte direkt står i öppen dag utan som utvecklas under loppet av århundraden och ibland längre tid. Ett för Västerlandet mycket tydligt exempel på detta är Jesu liv och gärning.

När han gjorde sin insats så var det naturligtvis helt omöjligt att med en analys baserad på en linjär tidsuppfattning förstå denna persons framtida signifikans. Med undantag för lysande siares eventuella förmåga att förutse går det bara att förstå Jesu insats i ljuset av vad som sedan kom att hända. När han framträdde framstod han säkerligen som en bland andra karismatiska lärare vars inflytande inte förväntades vara nämnvärt längre än hans egen livstid. Ytterst få om några förstod till fullo att han kom med ett frö från framtiden som han skulle komma att plantera med den skicklighet som krävdes för att en kristen civilisation skulle kunna utvecklas. Och denna kristna civilisation var djupt mönsterbrytande. Visst byggde den i en del avseenden vidare på det som varit. Den historiska processen är sällan helt diskontinuerlig, men det kännetecknade var ändå att det i nuet plötsligt anmälde sig ett perspektiv och ett sätt att tänka som successivt

förvandlade den mänskliga livsformen så att det efter ett tag blev möjligt att urskilja en ny civilisation.

Ett annat exempel på en liknande process är Albert Einsteins insats. Jag är inte särskilt kunnig i fysik, men min känsla inför Einstein är att vi här har ett geni som bar fram en insikt om tillvarons natur som vi ännu inte på långa vägar har sett och förstått konsekvenserna av. Därför menar jag att även Einstein bar fram och sådde ett frö från framtiden, och min gissning är att det kanske kommer att behövas ytterligare flera hundra år innan implikationerna av hans insikt har blivit en levande del av människornas syn på den tillvaro de lever i.

Det jag diskuterar har ytterst med synen på historien att göra. Om man har ett linjärt tidsperspektiv och dessutom inte tror att något kan hända utan tillräckliga orsaker så blir den historiska processen deterministisk, dvs. ohjälpligt styrd och fången av orsaker verkande från "baktiden". De flesta historiker verkar ha denna syn fast de mjukar upp den med en tro på historiska tillfälligheter och gynnsamma eller ibland destruktiva slumpar, dvs. man postulerar existensen av mönsterbrytande fenomen som gör att historien kan ta en annan vändning än man anser sig ha anledning att tro vid en strikt analys av de orsaker som verkar från baktiden. Jag tror däremot inte på slumpen annat än i frågor som grovt sett saknar betydelse. Utan jag anser att när något nytt och radikalt mönsterbrytande händer, något som faktiskt ändrar riktning på den historiska processen så handlar det inte om en slump utan om en orsak som är starkare och överordnad de redan etablerade orsakerna från baktiden. Och jag har här försökt förklara hur jag tänker mig dessa orsaker som verkande från den framtid som vi är på väg mot utan att veta det. Men samtidigt måste de förstås få fäste i nuet, dvs. tillräckligt många människor måste vara beredda att öppna sig för något nytt och mönsterbrytande. Människor som i sitt inre med all sannolikhet har registrerat ett slags längtan efter något helt annat än det rådande. Och så börjar förändringen spira.

Att jag på detta sätt börjar laborera med orsaker som verkar från framtiden i stället för att prata om historiska tillfälligheter hör alltså samman med min syn på historien som sådan. Jag tror inte att vilken historisk utvecklingsgång som helst är möjlig utan att den mänskliga historien utspelas inom ramar som bestäms av mänsklighetens natur, utvecklingspotential och roll i universum. Saker om vilka vi vet ytterst lite eftersom det skulle kräva att vi hade en utsiktspunkt som liknar den vi kan tillskriva en postulerad skapargud med överblick över sådant som vi är så mitt uppe i att vi inte kan höja oss över det.

Jag har alltså uppfattningen att även om vi är djupt okunniga om saken så är historien i viss mening förstrukturerad och vår utvecklingsprocess styrs därför både av orsaker som har med det förflutna att göra, men också av orsaker från framtiden som i mönsterbrytande ögonblick i den historiska processen får fäste i nuet och styr in processen ifråga på en överraskande och ny bana som inte kunnat utläsas av en analys av de från baktiden verkande orsakerna. I dessa från framtiden verkande orsakerna uppenbarar sig alltså inslag i förstruktureringen av historien. Vi följer så att säga en snitslad utvecklingsbana och när vi riskerar att gå bort oss eller fortsätta på ett spår som det har varit rätt att följa men som inte längre är det så kommer det där unika och mönsterbrytande skeendet som ändrar

historiens inriktning ibland lite långsamt men ändå kraftfullt och obönhörligt och ibland som genom ett trollslag.

Anledningen till denna abstrakta men förhoppningsvis inte helt obegripliga utläggning om min syn på historien är förstås att jag tror att vi historiskt sett är mitt uppe i en tid av radikalt och ytterst genomgripande mönsterbrytande. Alla som har läst mina böcker vet ju att jag gör det ena försöket efter det andra att koppla ett slags historiefilosofiskt perspektiv på vår tid för att om möjligt kunna utläsa vad som är på väg att hända. Mitt tänkande kring denna fråga pågår förstås kontinuerligt, och jag finner att jag sakta men säkert håller på att bli övertygad om att vi närmar oss en avgörande brytpunkt i den historiska processen. Att flera starka radikalt mönsterbrytande orsaker från framtiden håller på att slå igenom med full kraft.

En av fokuspunkterna för detta historiska mönsterbrytande är enligt min mening Mellanösternkonflikten. Och det är inte politik och nationsbildande som fokuseras i denna konflikt trots att det ytligt sett verkar så. Utan den konflikt som där håller på att drivas till sin mönsterbrytande spets handlar om religion och psykologi, dvs. om frågor som om Gud görs rättvisa om han framställs som en auktoritär sektledare som vill göra människorna till icke tänkande slavar under ett prästvälde, om kärlekens makt och räckvidd i förhållande till hatet, om det finns eller inte finns ett berättigat hat som i så fall måste riktas mot det oförlåtliga eller om allt kan förlåtas och vad det i så fall innebär.

Det jag förväntar mig eller hoppas är alltså att det när konfliktintensiteten är optimalt hög skall komma något mönsterbrytande genomslag från framtiden mitt i denna infekterade konflikthärd. Vem eller vilka personer som kommer att gestalta detta genomslag från framtiden vet jag förstås inte, men om det hela skall fungera och processen styras bort från det förfärande scenario som verkar vara på god väg mot förverkligande så måste denna gestaltning uppfattas av de konfliktpådrivande parterna som att de har fått ett direkt tilltal från Muhammed, eller måhända från den tolfte imamen, från Moses eller måhända en acceptabel Messias och från den Jesus som tagits som gisslan av fundamentalistiska kristna.

Jag har måhända fel, och det hela kanske löser sig bra på ett mindre dramatiskt sätt. Men min känsla är att det som behövs är just det jag har sagt. Något som kan lösa upp den djupt beklämmande fundamentalistiska kram som drabbat parterna i konflikten. En fläkt av obetvinglig visdom från dem vars läror missbrukas grovt i konfliktpådrivande syfte eller åtminstone med konfliktpådrivande konsekvens. Det är alltså akut läge för framsynt ekumenik med en kraft av hittills icke skådat slag. En kraft som inte bara är politiskt kramplösande i Mellanöstern utan som också kan komma att visa sig vara det frö från framtiden som kan blomma ut i en civilisationsbärande vision av sådan global dignitet att den förmår binda samman människorna i vår av olika kulturer och religioner splittrade värld i en konstruktiv framtidsbyggande process.

Detta är vad jag tror att Mellanösternkrisen manar oss att öppna oss för, inse och omsätta i praktiken. Att vi i ljuset av den goda framtid som är potentiellt utstakad för oss skall göra vårt yttersta för att dra undan inte bara vårt direkta stöd i tanke, känsla, ord och gärning för det som ger kraft åt det apokalyptiska och

fundamentalistiska vanvett som driver Mellanösternkrisen utan också det indirekta, dvs. allt det vi tänker, känner, säger och gör till stöd för konfliktlösningar i vårt eget liv enligt ”Mellanösternreceptet”.

Det jag har presterat i detta nyhetsbrev är knappast en konventionell politisk analys av en svår och närmast kronisk politisk kris. Och jag skall därför inte heller försöka skriva ut något politiskt recept. Utan jag vill bara säga att jag anser att Mellanösternkrisen är en av de krispunkter där vi, dvs. mänskligheten, är på väg att i nuet driva fram en kulminerande spänning som i bästa fall kommer att leda till ett genombrott i nuet för mönsterbrytande orsaker från framtiden.

Jag har redan nämnt att denna kris enligt mitt synsätt rör den religiösa och livsfilosofiskt, psykologiska dimensionen av den mänskliga tillvaron. Och som jag ser det finns det motsvarande krispunkter som rör den politiska dimensionen, dvs. maktdimensionen, och den ekonomiska dimensionen. Det skulle förstås leda för långt att börja diskutera dessa ting nu. Men om vi i förhållande till Mellanösternkrisen och den hatiska religiösa fanatism (med besläktade psykologiska dispositioner och konflikthanteringsmönster) som fokuseras där behöver personer som kan träda fram svepta i mantlar av trovärdighet som talade de direkt på försoningsuppdrag från sina religioners stiftare så skulle vi onekligen behöva något liknande på framförallt ekonomins område. Det är och förblir en skändlighet att så många människor lever under vedervärdiga levnadsomständigheter samtidigt som den resurskrävande globala konsumtionseliten gör vad den kan för att skövla planeten samtidigt som man envetet sjunger den evigt fortsatta tillväxtens lov.

Vad behövs för att besinning skall inträda även på detta område är frågan jag fortsatt funderar över? Jag vidrörde den ju något i efterordet till pocketupplagan av *Den vise VD:n*. Och måhända återkommer jag till den. Antingen genom olika teoretiska funderingar i en bok eller i ett nyhetsbrev, eller så hinner verkligheten före.

IV. Varför har vi så bråttom? – en föreläsning på Hillesgården

Så var det då dags för ett nytt framträdande på den förnämliga anläggningen Hillesgården. I deras onsdagsserie håller jag en föreläsning 22 februari med titeln *Varför har vi så bråttom?* Den börjar 19.00 och presenteras på följande sätt:

Vi lever i en makalöst uppskruvad tid. På arbetet måste vi öka tempot, så att vi inte blir utkonkurrerade. Effektivitetstänkandet äter sig in i våra själar, så att vi inte ens kan ta det lugnt på fritiden. Vi härjar runt på jakt efter nya upplevelser. Mer, fortare och nytt verkar alltid bättre. Vi kör så länge tygen håller och ibland pressar vi oss över bristningsgränsen. Och då står vi där och ställer oss frågan: Vad var det egentligen som var så viktigt?

Vi som har hört Karl-Erik Edris vid hans tidigare besök på Hillesgården vet, att vi kan se fram emot en kväll med djupa tankar, dråpliga exempel och varm och underfundig humor. Och att vi säkert också kommer att få en hel del goda tips om hur vi ska kunna komma i takt med oss själva, så att vi kan uppleva en djupare mening och glädje i livet.

Information om praktiska ting som t.ex. biljettanskaffning och adress och bilväg till Hillesgården finns på hemsidan www.hillesgarden.se

V. Seminarium på Munktell Science Park i Eskilstuna

2 mars håller jag ett seminarium i Eskilstuna på Munktell Science Park (Portgatan 3) under titeln *Den vise VD:n – om framtidens ledarskap*. Evenemanget börjar 16.00 och presenteras i programmet med följande text:

I tider av stora ekonomiska och politiska omställningar lokalt, nationellt och globalt krävs strategisk framsynhet. I dagens seminarium kommer Karl-Erik Edris att lägga fram sin syn på hållbara visioner och det ledarskap som kan förverkliga dem i en anda präglad av kreativitet, ansvar och arbetsglädje.

Kom och lyssna till en av Sveriges mest spännande tänkare och intressantaste föreläsare! Vi utlovar kloka tankar och glada skratt. Seminariet ingår i Munktell Science Parks satsning på ett nytt forum för näringslivet. En mängd frågor, kompetenser och insikter möts här för att stärka idéägare, företagare och andra näringslivsrepresentanter i sitt långsiktiga arbete med att skapa starka företag.

Deltagande på seminariet, lättare middag och ett ex av *Den vise VD:n* (pocketupplaga) kostar 400kr + moms. Anmäl dig redan idag till info@munktellsciencepark.se eller 016-550 00 00.

Ytterligare information om seminariet finns i bifogad pdf-fil (www.edris-ide.se/eskilstuna.pdf)